

Ane Elisabeth Schjølberg

Forebyggende tiltak i møte med skolevegning og frafall i videregående skole

Preventive measures in the face of school refusal and dropout in upper secondary school

Bacheloroppgave i Barnevern

Veileder: Lasse Isaksen

Mai 2022

Ane Elisabeth Schjølberg

Forebyggende tiltak i møte med skolevegring og frafall i videregående skole

Bacheloroppgave i Barnevern

Veileder: Lasse Isaksen

Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Abstract

The theme I have chosen for my bachelor thesis is dropout and school refusal, with the thesis question being "What can the school, child welfare services and parents do to prevent school refusal and dropout in upper secondary school?". The research method I have used is a literature review based on relevant theories from the curriculum of the Child welfare work studies at NTNU. At least one student in each class suffers from school refusal with an increased rate in recent years. The students who suffer from school refusal are somewhat more likely to drop out. The purpose of this paper is to highlight the consequences of school refusal and drop-out, as well as what measures can be initiated both to prevent school refusal and to help those who already suffer from school refusal. In this thesis I will also take a look at the connection between bullying, home environment and performance anxiety with school refusal, and how schools, parents and child welfare can work with both measures and prevention.

Sammendrag

Temaet jeg har valgt for min bacheloroppgave er frafall og skolevegring med problemstillingen "Hva kan skolen, barnevernet og foresatte gjøre for å forebygge skolevegring og frafall i videregående skole?". Metoden som er brukt er litteraturstudie, og det er tatt utgangspunkt i relevante teorier fra pensum ved barnevernsstudiet ved NTNU. Minst én elev i hver klasse lider av skolevegring med en økning de siste årene. De som lider av skolevegring har noe større sannsynlighet for frafall. Formålet med oppgaven er å sette søkelyset mot konsekvenser av skolevegring og frafall, samt hvilke tiltak man kan sette i gang både for å forebygge og for å hjelpe de som allerede lider av skolevegring. Oppgaven ser også på hvilken sammenheng mobbing, hjemmemiljø og prestasjonsangst har med skolevegring, og hvordan skole, foresatte og barnevern kan jobbe både med tiltak og forebygging.

1. Innledning	2
1.1 Valg av tema	2
1.2 Rammer og begrepsforklaringer	3
1.3 Oppgavens nytteområde	4
1.4 Videre oppbygging	5
2. Metode	6
2.1 Metode	6
2.2 Korrelasjon og kausalitet	6
2.3 Etske spørsmål	7
3. Presentasjon av teori	9
3.1 Arv og miljø	9
3.2 Resiliens og sårbarhet	10
3.4 Kognitiv atferdsterapi	10
3.5 Psykiske lidelser	11
3.6 Skolevegring	12
3.7 Skillet mellom skolevegring og skulk	13
4. Drøfting av problemstilling	15
4.1 Forebygging	15
4.2 Mobbing	16
4.3 Hjemmemiljø	18
4.4 Prestasjonsangst	19
4.5 Foreldrenes rolle	21
4.6 Miljøtiltak i skolen	22
4.7 Barnevernets ansvar	24
4.8 Tiltak som kan settes i gang før videregående	25
5. Konklusjon	27
6. Litteraturliste (kilder)	29

1. Innledning

1.1 Valg av tema

I Norge i dag er det rundt 1 av 3 ungdommer som ikke fullfører videregående skole på normert tid. Fullført og bestått videregående er et krav for de aller fleste jobber og videre studier i Norge, et faktum som gjør det vanskelig for ungdommene som ikke fullfører å komme seg videre og etablere seg i samfunnet.

Fordi det er vanskelig å komme seg videre, så er det mange som ender opp med å benytte seg av tiltak fra NAV og som da blir uføretrygdet. Det er faktisk hele 10 % av den norske befolkning mellom 18 og 67 år som i dag er uføretrygdet. Av de 370 049 uføretrygdete nordmennene har hele 161 959 av de kun utdanning på grunnskolenivå. 142 030 har videregående skolenivå, mens tallet synker til betydelig til 58 012 for de med universitets- og høyskolenivå (SSB, 2021). Med andre ord har flertallet av nordmenn som er uføretrygdet enten ikke fullført videregående eller kun fullført videregående, men ikke tatt høyere utdanning.

Ungdommer med barnevernsbakgrunn har også en litt høyere risiko for å bli uføretrygdet. I en offentlig rapport fra regjeringen, kom det fram at to av tre ungdommer med barnevernsbakgrunn som var ferdig med tiende klasse i 2008, var i arbeid eller under utdanning i 2015 (Barne- og familiedepartementet, 2018). Det betyr altså at en av tre ungdommer med barnevernsbakgrunn hverken jobber eller går videre med utdanning. Selv om det er positivt at to av tre klarer seg, så er det bekymringsverdig at den siste delen ikke klarer seg noe særlig godt.

Med så mange norske ungdom, og blant de en høy andel av barnevernsbarna, som sliter med å bli ferdig med videregående burde frafallsforebygging være en større satsing enn det for øyeblikket er. Skolevegring er en av grunnene til at mange ungdom sliter med å fullføre videregående, og tiltak for å hindre skolevegring ville også fungere som frafallsforebygging for frafall, og det er noe av det jeg ville rette

fokus mot i denne oppgaven.

Jeg skriver bacheloroppgaven min om dette temaet fordi jeg selv hadde praksis på videregående skole, og ble beveget av møte med elever som stod litt på kanten mellom det å fullføre og å avslutte utdannelsen sin. Noen av disse elevene var sterkt preget av sosial angst, men også ulike traumer. Mange av de hadde også vært i kontakt med barnevernet på et eller annet punkt. Jeg snakket med enkelte av disse elevene som kunne fortelle at de ville ha sluttet hvis det ikke hadde vært for visse miljøveiledere på skolen. Dette har fått meg til å tenke på konsekvensene av å ikke fullføre videregående og hva vi kan gjøre for at flere av elevene fullfører.

Problemstillingen jeg har valgt meg for denne bacheloroppgaven er “Hva kan skolen, barnevernet og foresatte gjøre for å forebygge skolevegring og frafall i videregående skole?”.

1.2 Rammer og begrepsforklaringer

Før vi går til verks så skal jeg forklare nærmere noen av begrepene som blir brukt i oppgaven. Jeg skal også avklare rammer for oppgaven.

Det er i hovedsak frafallsforebyggende arbeid i videregående skole, med ungdom, med et hovedfokus på skolevegring. Med frafall så menes når en ungdom av ulike grunner ikke fullfører videregående skole. Selv om skolevegring ikke er noe typisk norsk, så er det norske ungdom det er snakk om i denne oppgaven. Jeg har brukt statistikk som er hentet inn og forskning som er gjort i Norge av norske forskere.

Jeg kommer til å bruke begrepet ungdom en del i denne oppgaven, og da er det hovedsakelig snakk om ungdom i alderen 15 til 20 år. Dette er fordi det er de årene det er mest vanlig i Norge å være elev ved videregående skole.

Et annet uttrykk som blir brukt i denne teksten er barnevernsbarn. Barnevernsbarn er en betegnelse på barn og unge som har vært inn i barnevernssystemet på forskjellig

vis, enten de har blitt plassert i fosterhjem, på institusjon eller bare har andre tiltak i hjemmet.

Forebygging handler om å utvikle og sette i gang tiltak som fører til en reduksjon av sosiale problemer, risikofaktorer, sykdommer, skader og dødelighet. Den type forebygging som denne oppgaven handler om er rettet mot barn og unge og handler da først og fremst om å legge til rette for et godt oppvekstmiljø for alle. Dette handler både om informasjons- og holdningsarbeid, i tillegg til konkret arbeid for å skape gode, trygge lokalsamfunn (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013).

1.3 Oppgavens nytteområde

Hvert år blir det sendt mange bekymringsmeldinger til barnevernet på bakgrunn av høyt skolefravær (Andersen, 2021). Mer kunnskap om skolevegring kan bidra til at unødvendige meldinger til barnevernet blir unngått. Dette vil spare barneverntjenesten for unødvendig bruk av tid og ressurser på disse meldingene, og de får da mer tid til mer reelle meldinger. Dette har man spesielt nytte av i større byer, hvor bekymringsmeldinger ofte får avslag over en lav sko på grunn av mangel på ressurser.

Ikke bare vil barneverntjenesten kunne spare tid og ressurser på å kutte ned på unødvendige meldinger, men hvis barnevernet, skoler og foresatte kan få mer informasjon om skolevegring, vil man også lettere kunne hjelpe de elevene som er eller som er i risikogruppen for å bli skolevegrere. Samfunnet vil kunne spare mye på at elevene fullfører videregående, da disse ungdommene vil kunne ha en større sjanse til videre utdanning og høyere lønnet jobb. Med en høyere lønnet jobb vil de kunne betale mer skatt, i tillegg kan man se på det faktum at ungdom som fullfører videregående har mindre risiko for å bli uføretrygdet.

Kanskje det aller viktigste, i et menneskeperspektiv, er at frafallsforebygging og tiltak mot skolevegring har en sjanse til å bedre livskvaliteten til de elevene det gjelder. I en rapport fra statistisk sentralbyrå med statistikk fra 2021, så kunne man se at

personer med utdanning på grunnskole eller videregående-nivå hadde lavere tilfredshet med livet enn personer med høyere utdanning (Støren & Rønning, 2021). Det som hjelper samfunnet, altså å få videre utdanning og høyere jobb, vil også gjøre livet enklere og føre til en bedre livskvalitet og høyere tilfredshet med livet.

Samfunnet som helhet kan tjene på at disse ungdommene fullfører videregående, da de med studiekompetanse har større sjanse for å få høyere lønnede stillinger hvor de derav betaler mer skatt, i tillegg til at det er mindre sjanse for at de blir uføretrygdet.

1.4 Videre oppbygging

I denne oppgaven skal jeg ta for meg ulike årsaker til skolevegring og frafall i videregående og hvilke tiltak man kan sette inn. Innledningsvis har jeg utdypet om valg av tema og bakgrunn for valget, samt rammer og begrepsforklaringer og oppgavens nytteområde. I kapittel 2 skal vi se på hvilken metode jeg har brukt for å samle informasjon, samt noen etiske spørsmål. I kapittel 3 så går jeg gjennom noen teoretisk perspektiver som jeg tar utgangspunkt i når jeg skriver denne oppgaven. I hoveddelen går jeg gjennom hvilke tiltak som kan settes inn og hva barnevern, skole og foresatte kan gjøre for å forebygge og hvilke tiltak som kan settes inn, i tillegg til hvordan de kan samarbeide. Avslutningsvis så er det en konklusjon og en kort oppsummering.

2. Metode

2.1 Metode

Metode er fremgangsmåten man har valgt for å finne ny kunnskap og løse problemer. I denne bacheloroppgaven har jeg valgt å bruke litteraturstudie for å finne fram til kunnskap og best mulig svare på problemstillingen jeg har stilt. Et litteraturstudie går ut på søke informasjon via å finne forskningsartikler og andre skriftlige kilder.

For å finne statistikk og teorier til å bygge opp oppgaven min, har jeg valgt å bruke søkemotorer som Google og Oria for å finne relevante og pålitelige tekster. Det har vært spesielt viktig for meg å sjekke at teksten er fagfellevurdert, altså at teksten er kvalitetssikret, vanligvis av 2-4 eksperter. Statistikken jeg har sett på har vært samlet inn av blant annet Statistisk sentralbyrå og Ungdata. Jeg har også valgt å bruke både tidligere pensumbøker og ulike fagbøker med relevant informasjon og teori. Fagbøkene jeg har valgt er alle rettet mot barnevernspedagoger, sosionomer og lærere.

2.2 Korrelasjon og kausalitet

Statistikk krever en viss tolkning hvis man skal skjønne sammenhenger. Kausalitet er et uttrykk som brukes når det foreligger et påvirkningsforhold mellom to fenomener, altså at det er en årsakssammenheng (Grønmo, 2021). Korrelasjon er når to fenomener henger sammen, for eksempel er det sammenheng mellom høyde og vekt. Man finner positiv korrelasjon når høye verdier av den ene størrelsen registreres sammen med høye verdier av den andre størrelsen. Derimot betyr ikke det at det er korrelasjon nødvendigvis at det foreligger kausalitet. Det kan være bakenforliggende faktorer som forklarer begge fenomenene.

Med det i bakhodet, så kan man stille spørsmål som hva er sammenhengen mellom det at 1 av 3 ungdommer med barnevernsbakgrunn ikke kommer seg på skole og at de sliter senere i livet? Klarer de seg dårligere enn andre fordi de ikke fullførte videregående? Eller kan man tenke seg at selv om de hadde klart å komme seg gjennom, så ville resten av voksenlivet fortsatt være en utfordring, fordi det er andre årsaker som ligger bak. Er de som klarer å komme seg gjennom videregående rett og slett bedre rustet for å takle vanskelige deler av livet og psykiske problemer? Det jeg prøver å spørre om her, er om det er feil å tenke at dette er mennesker som ville ha klart seg bedre om de bare kom seg gjennom videregående.

Når man i tillegg ser på hvordan barnevernsbarn ikke gjør det noe bedre uavhengig av karakter, i motsetning til andre elever, (Dæhlen, 2018, s.88) så er det mulig å tolke det dithen at det er mer som ligger bak enn problemer med å møte opp på skolen og å få gode karakterer.

Man kan også ta i betraktning det at hvordan barn og unge fungerer i skole er en viktig indikator på deres mentale helse og sosiale kompetanse. Skoler fungerer som et mini-samfunn. Barn og unge er nødt til å møte og takle forskjellige situasjoner, innordne seg regler, tilpasse seg rutiner, og kommunisere med og bygge relasjoner med jevnaldrende. Dette er også ting som gjelder samfunnet generelt og som barn og unge må lære seg å gjøre for å klare seg selvstendig både i skolen og senere i livet (Kvello, 2015, s. 182). Personer som sliter med å tilpasse seg på skolen er altså personer som sliter med å tilpasse seg samfunnet. Å få tilrettelegging for å få fullført videregående er altså ikke en garanti for et bedre liv etter videregående, hvis årsaken til problemet ikke blir løst.

2.3 Ethiske spørsmål

Jeg har observert at det i artikler om skolevegring ofte blir tatt utgangspunkt i at det er viktig at alle må gå på skole og fullføre videregående skole. Som nevnt i 2.2, så er det ikke nødvendigvis noen garanti for at man får et enklere liv om man fullfører videregående skole.

Finnes det alternativer som ville gjort livet enklere for folk som ikke klarer å gå på skole? Noen land har prøvd ut borgerlønn for sine innbyggere. Borgerlønn fungerer ved at alle medlemmer av et politisk fellesskap, som for eksempel borgere i et land, får garantert inntekt. Denne inntekten er betingelsesløs og ikke behovsprøvd (Thomassen, 2020). Med borgerlønn kunne det muligens vært en større mulighet for bedret livskvalitet for mennesker som ikke mestrer å fullføre videregående.

Skole er i stor grad rettet mot ekstroverter, med store klasser og hyppige presentasjoner. Enkelte elever opplever angst i situasjoner hvor de skal presentere eller snakke foran store grupper, og dette kan føre til at de ikke klarer å konsentrere seg om det de skal lære. At elevene lærer på ulike måter blir rett og slett ikke tatt mye hensyn til i skole. Man kan jo stille seg spørsmål til hvorfor det er viktig for oss at alle passer inn og gjør ting på samme måte. Hvorfor er det viktig at alle mennesker skal kunne presentere foran folkemengder? Trenger alle alle typer kunnskap og ferdigheter? Trenger vi snekkere som kan sitte stille og konsentrert i 45 minutter av gangen og butikkmedarbeidere som ikke skjelver på hendene når de gir en presentasjon? Videregående, og skole generelt, kan være utfordrende for personer som ikke passer den samfunnsstrukturen vi har utviklet. Det er synd at det er menneskene som må tilpasse seg, i stedet for at vi kan lage en skole som passer bedre for flere. Hvordan man kunne gjøre det er et stort spørsmål, som jeg heldigvis ikke har tatt på meg å svare på i denne oppgaven. Avslutningsvis vil jeg bare sitere Margaret Atwood og si: "Better never means better for everyone... It always means worse, for some" (Atwood, 1996). Saken blir vel heller ofte et spørsmål om hvem man skal prioritere.

3. Presentasjon av teori

3.1 Arv og miljø

Arv og miljø er et svært omdiskutert tema, og forskere og eksperter har utviklet og kranglet om teorier om arv og miljø i lang tid. I dag er det relativ stor enighet om at det er en god blanding av arv og miljø som er med og forme et menneske og bestemmer hvordan vi er og blir. Vi er født med noen satte personlighetstrekk, og en del av hvordan vi utvikler oss er da også forhåndsbestemt. Noen ting ved oss kan vi være sikre på at er bestemt kun av genetikk, gjerne fysiske ting som øyenfarge og høyde. Andre ting er hundre prosent miljøbestemt, som hvilket språk vi snakker. Andre ting kan være en blanding. For eksempel er noen født med et gen som gjør det mer sannsynlig at de blir alkoholikere, men ingen blir alkoholiker uten å ha drukket alkohol.

Sett sånn på det, så er det ingen som blir født med blanke ark. I boken "Barnevernsfaglig miljøterapi", så beskriver Holm & Kvaran arv på denne måten: *"Biologien, menneskearven og den personlige genetiske arven fra våre foreldre, er grunnlaget for vår atferd. I tillegg til arven av egenskaper, disposisjoner, instinkter, reflekser og impulser er vi født med et sinnelag, temperament og gemytt som er forskjellig fra person til person"* (Holm & Kvaran, 2012, s.50). Det er altså ganske mye vi har med oss fra vi er født.

Det er også utviklingsteorier som går nærmere inn på hvilke måter miljøet former oss. Barn kan utvikle personlighetstrekk basert på omsorgssituasjon og forhold til foreldre. Tilknytning til omsorgspersoner er sentral for senere psykisk helse. Forstyrrelser av tilknytningsprosessen kan føre til utvikling av psykiske lidelser (Sommerschild et al., 2015, s.23). Eksempelvis, så vil et barn som opplever ustabil tilgjengelighet av foreldrenes kjærlighet og omsorg i barndommen kunne utvikle engstelig tilknytning. Dette barnet kan da få en såkalt engstelig personlighet.

Grunnen til at jeg har med dette i oppgaven, er at arv og miljø er sentralt for videre teorier om resiliens og sårbarhet. Det legger også grunnlaget for min for forståelse av at vi ikke har helt kontroll over hvordan livet vårt blir og hvordan vi utvikler oss som mennesker.

3.2 Resiliens og sårbarhet

Kjært barn har mange navn. Resiliens og sårbarhet blir også ofte omtalt som risiko og beskyttelse. Barn med resiliens ble før omtalt som løvetannbarn. Løvetannbarn har vært betegnelsen på barn som klarte seg godt til tross for omsorgssvikt og andre traumer i barndommen. På motsatt ende har vi såkalte sårbare barn som også blir omtalt som orkidébarn eller høysensitive barn (Kvelling, 2015, 241). De høysensitive barna vil også kunne blomstre mer enn andre barn under gode forhold.

Resiliens eller sårbarhet er noe det virker som vi er født med. En medfødt egenskap til å enten takle vanskelige situasjoner bedre enn andre eller, på motsatt side, å være mer utsatt for å bli sterkt påvirket av vanskelige situasjoner. Det er vanskelig å si hva det er som gjør at noen blir født med resiliens. I tillegg så er det vanskelig å måle resiliens, fordi forskjellige barn med resiliens vil reagere ulikt på de samme situasjonene. Det er i tillegg vanskelig å måle hva det vil si "å klare seg godt", da dette også er noe som kan komme til uttrykk på forskjellig vis (Gjertsen, 2010, s.192). Eksempelvis så kan en person godt være i jobb og framstå som et menneske som "klar seg godt", uten at dette forteller oss noe om hvordan personen har det psykisk.

3.4 Kognitiv atferdsterapi

Kognitiv atferdsterapi vokste fram på 80-tallet som en blanding av atferdsterapi og kognitiv terapi, og er basert på både sosial læringsteori og den kognitive modellen utviklet av Aaron Beck i 1960-årene (Kriz & Solberg, 2019).

Sosial læringsteori tar utgangspunkt i at både fysiske og menneskelige omgivelser er med på å forme atferd, og at atferd former omgivelsene. Omgivelser og indre prosesser som tidligere erfaring, læring og biologi er med på å bestemme hvordan vi reagerer på det som skjer rundt oss (Kriz & Solberg, 2019). Reaksjonen vi har vil igjen gi en konsekvens som er med på å påvirke omgivelsene rundt oss.

I kognitiv terapi forklarer man utviklingen av psykiske vansker, som for eksempel angst, med at individet får en rekke ubehagelige og uønskede tanker. Personen som opplever dette, vil tenke at disse tankene er sannheter, og dette kan utløse ubehagelige følelser som frykt og tristhet, og det kan føre til sosial tilbaketrekking, somatiske symptomer som hjertebank eller vondt i magen.

Når det kommer til behandling i henhold til kognitiv atferdsterapi, så er det ofte modulbasert. Kognitiv atferdsterapi består av systematisk kartlegging, psykoedukasjon (behandlingsform hvor pasient og pårørende får kunnskap og informasjon om en diagnosen til pasienten), endringsarbeid, samt arbeid med vedlikehold av effekten av behandlingen. Kognitiv atferdsterapi har som mål å bedre barn og ungdoms følelser og atferd gjennom arbeid med ungdommens tankemønstre. Dette arbeidet kombineres vanligvis med atferdsterapeutiske virkemidler som atferdseksperiment (å prøve i praksis om det man tror skal skje, faktisk skjer) og eksponering (Øhlckers & Heradstveit, 2020, s.236).

3.5 Psykiske lidelser

Psykiske lidelser står for om lag 40 prosent av langtidsfraværet i skole, og forkorter livet omtrent like mye som røyking gjør (Bru et al., 2016, s.16). En psykisk lidelse er psykiske plager som er så sterke at de påvirker mennesker i hverdagen. Angst og depresjon er de hyppigste lidelsene hos jenter, mens ADHD, konsentrasjonsvansker og atferdsvansker er mest utbredt hos guttene.

Forskning tyder på at rundt 20 prosent av norske tenåringer opplever så sterke psykiske plager at det påvirker hverdagen deres, det betyr at man kan forvente at det er 5 elever i en vanlig norsk klasse som har psykiske plager. I tillegg får rundt 8 prosent en psykiatrisk diagnose, så man kan beregne at 2 i klassen har psykiske lidelser (Bru et al., 2016, s.17).

Bru sier det fint når han sier at "infeksjonssykdommer ble ikke bekjempet med antibiotika alene. Bedre hygieniske forhold og kunnskap om hygienens betydning for helsen, formidlet blant annet via skolen, var også viktige tiltak. På en tilsvarende måte må psykiske helseplager bekjempes gjennom ulike typer tiltak, der forebyggende tiltak og tidlig hjelp ved begynnende plager vil stå sentralt" (Bru et al., 2016, s.17). Som samfunn har vi kommet lengre de siste tiårene, med tanke på både kunnskap om psykiske lidelser og tiltak for å forebygge og hjelpe, men vi har fortsatt langt å gå.

Det er en sammenheng mellom psykiske lidelser og skolevegring. Høyt skolefravær er en god indikator utvikling av eller nærvær av psykiske og sosiale vansker, spesielt angstlidelser, atferdsvansker og depresjon (Kvelling, 2015, s.182). I tillegg regnes ofte høyt skolefravær som et forvarsel på frafall i videregående.

3.6 Skolevegring

De vanligste grunnene til fravær fra skole er gyldig og dokumentert fravær som for eksempel ved sykdom. Skolevegrere er elever som vil, men ikke klarer å gå på skolen. Det er ikke det at de ikke har lyst til å gå på skolen, men det er forhold som gjør at de opplever et sterkt ubehag ved å gå på skolen eller bare ved tanken på å gå dit. Minst én elev i hver klasse i grunnskolen kan ha tegn til skolevegring (Bru, 2019, s.128). Hvis de ikke allerede har utviklet skolevegring, så kan de være i faresonen og har behov for tidlig intervensjon. Annen forskning tyder på at tallene er sprikende og viser at omfanget av skolevegring kan antas å ligge mellom 1 % og 28 % av elevpopulasjonen (Bjordal & Vigran, 2012). Det er ikke feil å si at det er minst én elev i klassen som har skolevegring, men det er svært sannsynlig at det er flere.

Noen av de første som utviklet en teori om skillet mellom skolevegring og skulk var Berg, Nichols og Prichard allerede i 1969 (Berg et al., 1969). Berg har også utviklet fem kriterier som må oppfylles for at det skal være skolevegring:

- “1. Eleven har motvilje mot å gå på skolen som fører til langvarig fravær.*
- 2. Eleven er vanligvis hjemme i skoletiden, og foreldrene er som regel klar over dette.*
- 3. De blir følelsesmessig opprørt bare ved tanken på å gå på skolen og får somatiske plager, angst, begynner å gråte og blir nedstemte.*
- 4. De har ikke alvorlige antisosial atferd selv om de kan vise sterk motstand dersom foreldrene prøver å overtale dem til å gå på skolen (om det er noe i skolen de frykter).*
- 5. Foreldre har forsøkt å få barna sine på skolen.”*

Med dette utgangspunktet så kan man identifisere skolevegrere og skille de fra skulkere. Disse kriteriene sier derimot ikke noe om hvorfor barn og unge utvikler skolevegring. Første steg i å kunne hjelpe ungdom som sliter med skolevegring er å kunne identifisere de, men andre steg er å kunne komme til bunns i hvorfor de utviklet skolevegring.

Når det gjelder hvorfor barn og unge utvikler skolevegring, så kan det være forskjellige årsaker. De mest vanlige er hjemmemiljøet, mobbing og prestasjonsangst. Skolen er en arena hvor det ofte kan dukke opp situasjoner som virker uforutsigbare og utrygge, og som elevene føler at de har lite kontroll over. Dette kan være for eksempel prøver og presentasjoner, tester i kroppsøving, eller dusjing etter gym og andre sosiale aspekter ved skolen som kan oppleves som ubehagelig eller angstfremkallende for enkelte.

3.7 Skillet mellom skolevegring og skulk

Skulkere og skolevegrere blir ofte satt i samme boks fordi de har til felles at de har høyt fravær, men utenom at de møter lite til obligatoriske skoletimer, så er det lite de to gruppene har til felles. Det er viktig å kunne skille skulkere fra skolevegrere for å best mulig kunne hjelpe de.

Elever som lider av skolevegring vil lett kunne føle seg krenket, og være redde for hva andre tenker om de. De fremstår ofte som engstelige, men kan også framstå som helt ordinære. Disse elevene betrakter skole som viktig, og gjør det ofte bra på skolen, men tør ikke å gå dit. De har lett for å tro at andre elever bare er med de for å være snille. Disse elevene har ofte foreldre som er overinvolvert i problemene, men som ikke klarer å løse de.

Elever som skulker har en mer negativ holdning til skole, de er passive eller bråkete og bryter bevisst eller ubevisst flere av skolens regler eller forholder seg ikke til forventet elevatferd. De bryr seg ofte ikke om skole, men til tross for avstanden de tar til skole, skolens ansatte og elever, så kommer de ofte til skolen og er på skolens område - uten å møte til timene. De har ofte enten ingen venner eller er venner med andre som ikke tilpasser seg skolen. Foreldre som ikke bryr seg eller ikke er villig til å involvere seg for å løse problemet. Ofte mener de at det er skolen eller samfunnet sitt ansvar (Kvello, 2015, s.182).

Forskjellen på skulk og skolevegring handler altså mye om vilje, holdninger og barnets indre liv. Skolevegrere kan derfor være noe enklere å hjelpe tilbake i skolen fordi de ofte har lyst til å være der. Hvis man finner grunnen til at de ikke føler at de mestrer å komme seg til skolen, så kan man sammen med eleven finne en løsning.

4. Drøfting av problemstilling

Spørsmålet jeg stiller i oppgaven her er altså: “Hvordan kan skolen, barnevernet og foresatte samarbeide for å forebygge skolevegring og frafall i videregående skole?”

Det er vanskelig å måle forebyggende arbeid, noe som også gjør at det ofte er vanskelig å få nødvendig økonomisk støtte til denne type tiltak. Statlige budsjett brukes oftere på ting som kan dokumenteres og ser bedre ut på papiret, selv om man hadde kunnet spart mye på forebygging.

Det er flere grunner til at barn og unge utvikler skolevegring. Noen av de mest sentrale er hjemmemiljøet, mobbing, og prestasjonsangst (Bru, 2019), og det er disse grunnene jeg vil ta utgangspunkt i og se nærmere på i denne delen av oppgaven.

Det er også blitt stilt spørsmål til hvorfor karakterer har ulik betydning for fullføring av yrkesfag for unge med og uten hjelp fra barnevernet. Dæhlen viser til hvordan utdanningsforskningen vektlegger betydningen av karakterer fra grunnskolen for videre suksess i utdanningssystemet. Videre forteller hun at denne forskningen også viser at karakterenes betydning varierer for ulike grupper elever. Elever fra lavere sosial lag fortsetter sjeldnere enn elever fra høyere sosiale lag i utdanningsløpet selv når man sammenligner elever med like karakterer (Dæhlen, 2018, 88).

Når det er snakk om skolevegring, så er det ofte flere faktorer som virker sammen og fører til skolevegring. Det er avgjørende å først kartlegge hva som er grunnen eller grunnene til at eleven ikke klarer å møte opp til skolen før man setter i gang tiltak. Man må alltid gå ut fra den individuelle eleven og situasjonen. Det er viktig å huske at ingen tiltak passer alle.

4.1 Forebygging

Frafallsforebyggende tiltak kan aldri starte for tidlig, og all arbeid med barn og unge er forebyggende arbeid, fra de går i barnehagen til de er ferdig på videregående skole. Forebygging mot rus, kriminalitet, psykiske lidelser, frafall. I denne oppgaven handler det i hovedsak om forebyggingen som starter på videregående skole, men jeg skal også utdype litt mer om forebygging som kan gjøres på tidligere stadier senere i oppgaven.

En utfordring med satsing på forebygging, er at det kan være vanskelig å dokumentere effekten av forebyggende tiltak. Stein Mikkelsen skriver i en artikkel på *forebygging.no* at vi mangler gode teorier som utdypet forholdet mellom sosialpolitikk og samfunn. Han mener at mangelen på kunnskap fører til at mange forebyggende tiltak blir basert på hverdagsmodeller og vanlig folkelig visdom, og at det derfor er vanskelig å dokumentere effekter og hvem har en positiv effekt på (Mikkelsen, 2005). For eksempel er det lettere å beregne hva det vil koste å plassere et fosterbarn i institusjon enn hvor mange plasseringer et forebyggingstiltak kan forhindre.

Mikkelsen skriver dette som videre utdypning over hvorfor forebygging kan være utfordrende: *“Mange forebyggingsprogram er kontroversielle, de mangler effekt, eller virker mot sin hensikt, ved at de griper uheldig inn i spenningsfeltet mellom hensynet til individets frihet på den ene siden og kollektive hensyn på den andre. Folk flest nikker gjerne til den nasjonale målsettingen om reduksjon av alkoholforbruket, samtidig som de betakker seg, eller blir provosert hvis det blir stilt spørsmål ved deres private alkoholvaner”* (Mikkelsen, 2005). Folk flest er ikke positive til inngripende forebyggende tiltak som gjelder hele befolkningen, selv om de stiller seg positive til endringene tiltaket skal sørge for.

4.2 Mobbing

Mobbing er sterkt knyttet til fravær fra skolen, og spesielt til skolevegring (Bru, 2019, s.132). ”Mobbing er gjentatt negativ eller ondsinnet atferd fra en eller flere rettet mot en elev som har vanskelig for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing” (Olweus, 1992). Det må være ubalanse i

maktforholdet mellom partene, og den som mobber må være den sterkeste parten. Atferden må gjentas (Aarø, 2015).

Rundt 7 prosent blir utsatt for mobbing på skolen. I følge ungdomdata så har barn og unge som blir utsatt for mobbing oftere flere fysiske og psykiske plager enn andre, de mistrives oftere på alle områder, de blir mer utsatt for vold, skulker mer, bruker mer rusmidler og er oftere involvert i kriminell atferd enn andre barn og unge (Ungdata, 2016). Mobbeofrene har ofte færre venner, og uttrykker oftere misnøye med foreldrene sine enn andre. De som blir utsatt for mobbing flere ganger ukentlig er spesielt utsatt og opplever dette i høyere grad sammenlignet med andre barn og unge.

Digital mobbing er mobbing som foregår på digitale plattformer, som eksempelvis "Snapchat", "tiktok", "instagram", som er populære medier blant ungdom. Mobbingen kan bli utført anonymt på disse plattformene, og kan utføres både av fremmede og av folk som kjenner offeret personlig.

Sosiale medier har blomstret frem de siste ti-tyve årene. Forskning fra medietilsynet viser at 90 prosent av norske 9-18-åringene bruker ett eller flere sosiale medier. 86 prosent av 13 – 18-åringene sier at de har mye kontakt med vennene sine i sosiale medier (Medietilsynet, 2020). Fordi så mange bruker så mye tid på sosiale medier, så er det lett å føle seg utenfor hvis man ikke selv bruker sosiale medier. Det er også vanskelig for de som blir utsatt for digital mobbing å unngå mobbingen, som vil kunne foregå hele døgnet. Mobberen eller mobberne kan nå mobbeofferet hvor enn han eller hun er. Når en så stor del av alle ungdommer i Norge holder kontakt over sosiale medier, så kan de som kvitter seg med sosiale medier og mobil, risikere å føle seg veldig utenfor og ensomme når de ikke lenger kan kontakte venner på samme måte. For noen kan det føles ut som det ikke er et alternativ, selv for å unngå mobbing.

Hva gjør man med mobbing? Det man er nødt til å gjøre i skole når det kommer til mobbesaker, er å følge med, gripe inn, varsle, og sette inn tiltak. Tiltakene må tilpasses til den konkrete saken. Utdanningsdirektoratet foreslår tiltak som direkte inngripen når en elev blir mobbet, konfronterende og individuelle samtaler med de

involverte og samtaler med foreldrene for å stoppe mobbingen (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Forebyggende tiltak mot mobbing kan være å bevisstgjøre elever og lærere om hva som regnes som mobbing. Forskning viser at flere melder om at de blir utsatt for mobbing, mens det er færre enn før som melder om at de mobber, noe som kan tyde på at det ikke er nok kunnskap om hva mobbing er.

Å sørge for at elevene har gode relasjoner til hverandre og til lærerne, eventuelt miljøveiledere på skolen. En annen ting som man kan gjøre er å jobbe med at elevene er trygge på seg selv og at det er åpenhet i klasserommet.

Å forhindre digital mobbing er kanskje enda vanskeligere fordi mobberne kan forholde seg anonyme. Det er vanskeligere for voksne å følge med og gripe inn. Å sette inn tiltak kan også være mer utfordrende, da mye av mobbingen skjer på fritiden til elevene. Her er kunnskap om hva mobbing innebærer ekstra viktig, samt bevisstgjøring rundt at det sitter noen på andre siden og at netthets absolutt ikke er uskyldig moro.

4.3 Hjemmemiljø

Dårlig hjemmemiljø kan se veldig forskjellig ut i forskjellige hjem. Hos noen er det snakk om omsorgssvikt, hvor foreldre ikke gir barnet tilstrekkelig med omsorg. Barn i disse hjemmene kan for eksempel få dårlig stimulering, ikke god nok ernæring og at barnet ikke blir beskyttet. Det kan være fysisk, psykisk og seksuell vold, eller rus og skremmende oppførsel. Det kan foregå parentifisering, hvor foreldrene overlater store og små oppgaver til barnet og barnet føler at de må ta seg av foreldrene.

Omsorgssvikt og vold utført mot små barn vil ramme utviklingen av selvregulering og problemløsningsstrategier. Svak selv- og emosjonsregulering vil kunne føre til at barnet blir mer utsatt for å utvikle psykiske og sosiale vansker (Kvelling, 2015, s.334). Med disse vanskene kan man regne skolevegring, som vi allerede har etablert at er mer utbredt blant elever som er sensitive og har lett for å føle seg krenket, og som det da kan tenkes at har svak emosjonsregulering.

Barn utvikler som regel god sosial kompetanse og emosjonsregulering når foreldrene engasjerer seg i barnets skolegang, sammenlignet med de barna som har foreldre som er lite involverte i barnets skolegang (Kvelling, 2015, s.182).

Hjemmemiljøet er mer barnevernet og foreldrenes arena enn skolens. Her er et samarbeid likevel nødvendig. Om det er hjemmesituasjonen som er problemet så er det her barnevernet som har hovedansvaret for å finne tiltak som kan bedre hjemmesituasjonen. Skolen kan likevel gjøre det enklere for eleven ved å gi eleven det pusterommet han eller hun trenger på skolen. Her kan både lærere og miljøveiledere fungere som støtte ved å vise ekstra omsorg og forståelse og vise at eleven har noen å prate med. Det kan være nødvendig med tilpasning i skoleoppgavene, da en vanskelig hjemmesituasjon og innblanding av barnevernet, kan påvirke konsentrasjonsevnen til ungdommen for en stund.

Det har vært positive resultater av å hjelpe mødre som omsorgssvikter barna sine via endring av mødrenes sosiale attribusjonsmønster med hensyn til barnets behov og atferd. Slik type hjelp gjøres ved bruk av individuelle samtaler og gruppesamtaler basert på kognitiv psykoterapi. Mødrenes forståelser utfordres på en vennlig måte ved hjelp av terapeuten, og mødre oppfordres til kritisk refleksjon over egen forståelse av barnet (Kvelling, 2015, s. 335).

Forebygging på hjemmefronten vil være forebygging på et større plan. Et av hovedpunktene vil være å sørge for å ha et godt barnevern som fungerer, som kan fange opp og støtte barn og foreldre som sliter. Et godt hjemmemiljø vil virke forebyggende for skolevegring. Paradoksalt så kan man si at forebygging av skolevegring og frafall fungerer som forebygging av skolevegring og frafall for neste generasjon, fordi barn av foreldre med høyere utdanning statistisk sett gjør det bedre på skolen selv og har mindre risiko for frafall. Altså, hvis vi sørger for å tilrettelegge for at de som er ungdom nå gjør det bedre på skolen, så vil det kunne føre til at deres barn også vil få det enklere på skolen.

4.4 Prestasjonsangst

Så langt har vi sett på eksterne grunner som mobbing og hjemmemiljøet, men det trenger ikke å være eksterne grunner til stede for at en ungdom skal utvikle skolevegring. Like gjerne kan det dreie seg om interne årsaker, og ofte er dette knyttet til psykiske lidelser og spesielt angst.

Ingen annen plass møter man så mange prøver og blir testet i kompetanse og kunnskap enn på skolen. For noen elever kan dette være en stor følelsesmessig utfordring. Disse elevene bruker mye tid og energi på å grue seg til prøvene, (Bru et al., 2016, s.59). Når man jobber med elever med prestasjonsangst, er det sentralt å sørge for at skolen er en trygg arena. Hvordan gjør man det?

Et tiltak man kan gjøre er å tilby alternativer for elever som sliter med prestasjonsangst. Man kan stille seg spørsmål til om det er viktig at alle elever har framføring og presterer godt muntlig. Om disse fremføringene eller prøvene hindrer elever i å fullføre videregående, så kan man tenke at det virker mot sin hensikt å prøve å presse de til å gjennomføre. Noen skoler tilbyr alternativer til muntlige framføringer, ved at elevene for eksempel kan filme seg selv eller bare levere en skriftlig oppgave.

På en annen side så er skolevegring ofte direkte knyttet til angst, og angsten vil bare øke om man velger å unngå det man er engstelig for. Det kan også skje at man utvikler angst for angsten, altså at man blir så redd for å komme i en situasjon der man opplever angst. Derfor er det viktig at elevene får hjelp til å håndtere utfordringer og få flere mestringsstrategier, slik som hjelp til direkte handling og positiv tenkning (Bru, 2019, s.129). For eksempel kan det være lurt å sammen med ungdommen søke informasjon og konfrontere problemet. Å legge en handlingsplan sammen med ungdommen hvor det er tydelig at han eller hun kan ta det i eget tempo kan være lurt, så det blir forutsigbart og ungdommen føler at han eller hun har kontroll over situasjonen.

Skolen er nødt til å sørge for å ha et individuelt tilrettelagt opplegg som tar hensyn til elevens vansker. Dette vil variere fra elev til elev. Noen kan trenge å ha et eget rom hvor de kan sitte alene og jobbe, at en voksen kan følge de til timene, eller et eget rom de kan gå til hvis de merker tegn på angst, som magesmerte eller hodepine. Noen kan ha behov for tilpasset fagstoff. Tilpasning av mengde, nivå eller tilpasning

av prøver og evalueringer. Når eleven er på skolen så er det viktig at han eller hun opplever at kontaktlærer eller miljøveiledere bryr seg, ser eleven, har tro på eleven og har et genuint ønske om å hjelpe (Bjordal & Vigran, 2012).

4.5 Foreldrenes rolle

Barn og unge som unngår skole på grunn av skolevegring, sliter ofte med somatiske plager, f.eks. at de får vondt i hodet eller magen på morgenen, men at det går over når de får fri. Da er det ofte noe annet som står bak, og det er viktig at foreldrene får barnet til legen for å kartlegge barnets psykiske og fysiske helse (Bru et al., 2016, s.96). Man kan få somatiske smerter eller plager i forbindelse med angst, og derfor er det viktig å utelukke at det ikke er noe fysisk som ligger bak.

På mange måter blir skolevegring først og fremst en utfordring for foreldrene. Skolen kan ha mange gode tiltak, men det hjelper ikke hvis foreldrene ikke klarer å få barna på skolen. Dette kan oppleves som en stor belastning for foreldrene. Derfor er det viktig å gi foreldrene god veiledning for å kunne bli tydelige og trygge voksenpersoner igjen. Det er gjort en studie som tyder på at barn og unge med skolevegring ofte har familier som er preget av dårlig og utydelig kommunikasjon og uklare roller innad i familien (Bjordal & Vigran, 2012).

Hvis det er en familie som sliter med dårlig og utydelig kommunikasjon, så kan det være nødvendig med veiledning til foreldre for å bli tydelige voksenpersoner igjen. Mange kan oppleve en forskyvning i maktforhold i hjemmet (Bjordal & Vigran, 2012). Det er viktig at foreldre som får veiledning også får informasjon om angst og atferdsterapi, derav også gradvis eksponering til det som fremkaller angsten. De kan også trenge støtte til å takle barnets angst og smerte, og til å håndtere vanskelige situasjoner som kan oppstå når barnet ikke vil på skolen. Foreldrene skal kontakte skolen om de ikke får barnet av gårde til skolen.

For barnepopulasjonen generelt viser undersøkelser at det er en sammenheng mellom barns prestasjoner på skolen og foreldres utdanningsnivå. En av

grunnene til at barn av foreldre eller fosterforeldre med høyere utdanning gjør det bedre på skolen er at det er de da har kunnskap om skolesystemet og hva som skal til for å lykkes i skolen (Skilbred & Iversen, 2014, s.163). Dette kan tyde på at det er viktig med rekruttering av fosterforeldre som selv har høyere utdanning og at det kan føre til at fosterbarn gjør det bedre på skolen.

4.6 Miljøtiltak i skolen

Skolen er selve arenaen hvor skolevegningen oppstår. Skolen er det barnet eller ungdommen vegrer seg for, som navnet tilsier. Derfor er dette kanskje den arenaen hvor det er ekstra viktig å ha forebyggende tiltak for å hindre skolevegning, samt rutiner for tiltak som må settes inn hvis en elev lider av skolevegning.

Gode rutiner når det gjelder registrering av fravær er sentralt for å fange opp elever med skolevegning tidlig. Høyt ugyldig fravær er et av de tydeligste og tidligste tegnene på skolevegning, og det er viktig at lærerne følger med og følger opp når elever har høyt fravær.

En av de aller viktigste delene av forebygging er å jobbe med relasjoner mellom elevene. Det er viktig at lærere jobber med både sosiale relasjoner til elevene og mellom elevene. Eksempel på tiltak som kan hjelpe med overgangen mellom 10. trinn og videregående skole er "VIP-makkerskap". VIP-makkerskap er et skolestartopplegg for et bedre læringsmiljø i videregående, som fremmer inkludering og forsøker å hindre at elever faller utenfor. To og to elever blir arbeidskolleger og gruppene roterer jevnlig, slik at man blir kjent med flere. Elevene har rapportert at dette fungerer og at de føler at de blir kjent med flere, føler seg tryggere og færre føler seg utenfor. De har også mindre fravær og har lettere for å søke hjelp hvis det er noe (Bru, 2019, s.138).

Lærerne vet i all hovedsak kun det elever eller foresatte velger å dele med de, unntaket er hvis elevene er søkt inn på særskilt grunnlag. Da jeg var i praksis, så møtte jeg en elev, "Vivian", som var fortvilet over at "lærerne ikke hadde forståelse for traumene hennes", som hun sa selv. Hun fortalte meg at hun følte at de ikke forstod at hun hadde det vanskelig. Er det hensiktsmessig at lærere får vite mer om

hjemmeforholdene til elevene, så de har bedre grunnlag for forståelse og at de på den måten kan tilrettelegge bedre? Eller vil dette bryte med taushetsplikt og være for inngripende? Og hvor mye ansvar skal legges på lærerne med tanke på kunnskap om psykisk helse?

At lærere får mer kunnskap om psykisk helse og skolevegring er selvfølgelig viktig, men det er også bra å ha noen som er mer spesialisert på å se risikofaktorer hos sårbare ungdom, noe en miljøveileder vil ha mer kompetanse innen. Det er også veldig mye å legge på lærerne at de skal kunne være både kompetente lærere og praktisk talt miljøveiledere.

Barnevernsbarn føler ofte at de har lite kontroll i eget liv, som ofte fører til utfordrende atferd. Lært hjelpeløshet kan føre til at ungdom blir overbevist om at de ikke er i stand til å løse en situasjon, selv om de har ressurser og egenskaper til å løse situasjonene som de ikke hadde tidligere (Moen & Moen, 2020, s.182). Kanskje møter ikke disse ungdommene til skolen fordi de føler at noe av det eneste de kan kontrollere er om de møter eller ikke. Hos denne typen ungdom er det viktig å la de ta tilbake noe kontroll over livet sitt. Det kan være en fordel å gi de ansvar, både hjemme og på skolen. Ansvar for å rydde og vaske klær selv, for å huske på lekser, betale telefonregning. På denne måten vil de etterhvert oppleve å ha kontroll over eget liv og få en følelse av at valgene de gjør spiller en rolle. Her kan for eksempel skolen ta ansvar for å legge en plan i samarbeid med ungdommen, barnevernet og foresatte.

PPT Stavanger startet arbeidet med skolevegring i 2005, men merket samtidig at de så en økning i tilfeller med skolevegring. Med behov for tidlig intervensjon, så bestemte de seg for å droppe henvisning til PPT, og skapte et konsultasjonsteam. Det ble gitt informasjon til rektorer, holdt kurs og gitt konsultasjoner til enkelte skoler. Konsultasjon ved skolevegring er et tilbud for elever i grunnskolen i Stavanger. Skole eller foresatte tar kontakt ved saker der det er mistanke om skolevegring, og får tildelt tidspunkt for konsultasjon så raskt som mulig, dvs. i løpet av 1–4 uker. De hadde to konsultasjoner med to-tre ukers mellomrom. I første konsultasjon innhenter PPT informasjon om eleven og skolevegringen. PPT gir også generell informasjon

om skolevegring og hvordan vegringen kan forstås ut fra informasjonen som framkommer i det enkelte tilfellet. Dette tiltaket bestod av samtaler med PPU, foresatte, lærere og elev (Bjordal & Vigran, 2012). I samtalene laget de en trinnvis plan for å få eleven tilbake i skolen. De gjorde det klart at det forventes at eleven skal møte opp, men skolen og foresatte skulle gjøre tilpasninger for å gjøre det lettere for eleven. Eleven måtte være med og utforme avtalen både fordi det er viktig at eleven blir hørt og er med å bestemme, og fordi dette kan være med og øke motivasjon. Målet med planen og den gradvise opptrappingen er alltid full skolegang, og det er viktig at dette blir formidlet til alle parter.

4.7 Barnevernets ansvar

Barneverntjenesten har ansvar for å sørge for at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. De skal sørge for at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår, jfr. Barnevernloven (2005, §1-1). Barnevernet er avhengig av at foreldre eller ansatte i skole tar kontakt med barnevernet eller sender inn bekymringsmelding for at barnevernet skal kunne vite at en ungdom sliter med skolevegring.

Skolevegring i seg selv trenger ikke å være en barnevernssak. Hvis det for eksempel er problemer på skolen som gjør at det er vanskelig for eleven å møte opp, så er ikke dette en barnevernssak, og man skal helst unngå å sende inn bekymringsmelding. Hvis det derimot er mistanke om at det er hjemmemiljøet som gjør at barnet har utviklet skolevegring, så er dette noe barnevernet kan jobbe med. Hvis det er mistanke om et hjemmemiljø med vold eller omsorgssvikt, så må barnevernet gjennomgå en undersøkelse, for å så kunne sette inn nødvendige tiltak.

Samarbeid med foreldre eller institusjoner, alt etter som, er sentralt. Det er de voksne i hjemmet ungdommen bor i som kan følge opp at ungdommen kommer seg på skolen. Disse voksne har også større anledning til å tydeligere se når det er vanskelig og kanskje hva som er vanskelig for ungdommen.

Det ble gjort et kvalitativt studie i Norge hvor barnevernsbarn i fosterhjem som har tatt høyere utdanning ble intervjuet (Skilbred & Iversen, 2014, s. 164).

Intervjuobjektene var unge voksne har vært plassert utenfor hjemmet i løpet av sin oppvekst. Det var mange områder som ble trukket fram av deltakerne i undersøkelsen, blant annet stabilitet i fosterhjem og skole, oppfølging på skolen, deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, støtte fra kjærester og ulike former for behandlingskontakt, men det som ble hyppigst nevnt og mest lagt vekt på av informantene som spesielt viktig for at de hadde lyktes med å ta høyere utdanning. Det første handlet om de unges egen motivasjon og egeninnsats, og det andre var forhold i fosterhjemmet.

Her kommer det fram at både medfødte og lærte egenskaper ved ungdommen, for eksempel intelligens, sosiale ferdigheter og god selvtillit, og positive egenskaper ved det sosiale miljøet, som for eksempel fosterforeldre, jevnaldrende, biologisk familie, lærer, trener, fungerer som beskyttende faktorer som hjelper ungdommene med å lykkes med å ta høyere utdanning (Skilbred & Iversen, 2014, s.162). Barnevernet jobber med å sørge for at barn har disse beskyttende faktorene i livet sitt. Så et godt barnevern som fungerer er et forebyggende tiltak i seg selv.

4.8 Tiltak som kan settes i gang før videregående

Til slutt vil jeg bare se litt på noen tiltak som kan settes i verk før vi kommer så langt at tiltak i videregående skole er nødvendig. I oppgaven her har jeg hatt hovedfokus på videregående og å løse problemer man oppdager da. Tegn på skolevegring kan ses allerede i barnehagen, og skolevegring kan begynne allerede i grunnskolen. Derfor er det spesielt viktig å sette i gang tidlige tiltak som virker forebyggende.

Som nevnt tidligere starter frafallsforebyggende tiltak tidlig. Et viktig forebyggende tiltak er for eksempel bare det å ha barn i barnehagen. Barn fra lave sosiale lag har økt sannsynlighet for å få utdanning og komme i ordinært arbeid og ikke bli avhengig av tiltak fra NAV hvis de får gå i barnehage (Kvelling, 2015, s. 355).

Barnevernet jobber forebyggende ved å blant annet rekruttere fosterforeldre med høyere utdanning, da dette kan fungere som forebyggende tiltak mot frafall i videregående. Barnevernet jobber også forebyggende ved å hindre situasjoner med omsorgssvikt.

Det er viktig at ansatte i skolen har kunnskap og kompetanse når det kommer til skolevegring. En måte å få dette behovet dekket på er å ansette miljøveiledere med kompetanse om sårbare barn og unge, som for eksempel barnevernspedagoger og sosionomer.

Et annet viktig tiltak er å prøve å sørge for at flest mulig ungdom får førstevalget sitt på videregående, da det har vist seg at de som får førstevalget sitt har større sannsynlighet for å fullføre videregående på normert tid (SSB Analyse, 2020). Om det gjøres ved å ha flere klasser av de mest populære studiene, og rekruttere lærere, eller på andre måter.

5. Konklusjon

Man antar at minst én elev i hver klasse lider av skolevegring. Skolevegring og fraværet som ofte følger med skolevegring, er ofte et forvarsel på frafall. Det er også veldig mulig at det er en del flere enn én, siden det kan være vanskelig å identifisere, og det har i tillegg vært en økning de siste årene. Statistikk viser at de som gjør det dårlig på skolen og faller fra ofte er de med få venner, de som blir mobbet, som har det vanskelig hjemme, og har foreldre med lav utdanning og som involverer seg lite.

Det er viktig at vi tar tak i skolevegring, da frafall fra videregående kan føre til dårligere livskvalitet, mindre utdanning og lavere lønn. Barn av foreldre med lav utdanning har også lavere sjans for å ta høyere utdanning selv, så at ungdom blir ferdig med videregående, øker sjansen for at de viderefører det til egne barn. Det er også helhetlig bra for velferdssamfunnet at ungdom fullfører utdannelsen sin.

I denne oppgaven har jeg sett på hva barnevern, skole og foresatte både forebyggende og i møte med skolevegring.

Noe av forebyggingen må starte lenge før videregående, da man kan se tegn til skolevegring allerede i grunnskolen. For eksempel er det god forebygging i å sørge for å få barn i barnehagen.

I skolen er det viktig at lærerne har god kunnskap om skolevegring og psykisk helse. Å ha gode miljøveiledere som kan veilede lærerne og ta hovedansvaret for elever som sliter kan være lurt. Registrering av fravær er den beste måten å fange opp elever som sliter med skolevegring, da dette ofte vil være det første tegnet på skolevegring. Det er ellers viktig med tiltak som bygger relasjoner mellom elevene, samt relasjoner mellom lærere og elever. Dette er også en måte å jobbe for å forebygge mobbing.

Foresatte har en viktig rolle, da de både lager grunnlaget for hjemmemiljøet til elevene, og det er de som har ansvaret for å få barna sine på skolen. Foresatte som sliter med å få barna på skolen kan trenge veiledning med å bli tydelige voksenpersoner.

Barnevernet jobber forebyggende ved blant annet rekruttering av fosterforeldre, fa fosterforeldre med høyere utdanning er en beskyttende faktor for barn og unge med tanke på skole. Annen indirekte frafallsforebygging barnevernet driver med er å fange opp barn i dårlig omsorgssituasjoner og hjelpe familier som sliter. Barnevernet kan også gi veiledning til foreldre .

Når forebyggingen ikke har hjulpet, så er det tiltak man kan sette i gang når en elev allerede har utviklet skolevegring. Her er det lurt å ha samtaler hvor alle partene kommuniserer. Barnevernet trenger ikke alltid å være en del av dette. Eleven må være med og utforme plan, og det er viktig at vedkommende får tett oppfølging og får tilrettelegging fra både skole og foresatte.

Kort sagt vil jeg si at kommunikasjon med skole, foresatte, elev og i enkelte tilfelle barnevernet, er sentralt. Det er viktig å høre på hva elevene sier, og komme til bunns i hva som ligger bak skolevegringen. Beskyttende faktorer er gode relasjoner og et godt hjemmemiljø, og forebygging bør sikte seg mot å styrke disse faktorene i barn og unges liv. Denne forebyggingen kan skje gjennom å sørge for at folk har kunnskap om psykisk helse og barns utvikling, at vi har barnehageplasser, miljøveiledere i skole, trygge og tydeligere lærere, samt et godt barnevern.

6. Litteraturliste (kilder)

References

- Aarø, L. E. (2015, February 19). *Fakta om mobbing blant barn og unge*. FHI.
Retrieved May 2, 2022, from
<https://www.fhi.no/fp/oppvekst/fakta-om-mobbing-blant-barn-og-unge/>
- Andersen, B. (2021, February 7). Sara ville ikke gå på skolen: Foreldre til barn med skolevegring blir ofte meldt til barnevernet – Nordland. *NRK*.
https://www.nrk.no/nordland/xl/sara-ville-ikke-ga-pa-skolen_-foreldre-til-barn-med-skolevegring-blir-ofte-meldt-til-barnevernet-1.15159949
- Atwood, M. (1996). *The Handmaid's Tale*. Vintage.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013, September 4).
Forebyggende innsats for barn og unge. Regjeringen.no. Retrieved April 22, 2022, from
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rundskriv_q16_2013.pdf
- Barne- og familiedepartementet. (2018, Desember 18). *Trygge rammer for fosterhjem*. regjeringen.no. Retrieved March 30, 2022, from
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2018-18/id2622734/?ch=5>
- Berg, I., Nichols, K., & Pritchard, C. (1969). School phobia: Its classification and relationship to dependency. *Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines*, 10(2), 123-141.
<https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1969.tb02074.x>
- Bjordal, I. V., & Vigran, H. (2012, Juni 13). *Tidlig intervensjon i arbeid med skolevegring*. Utdanningsforskning.no. Retrieved April 18, 2022, from

<https://utdanningsforskning.no/artikler/2012/tidlig-intervensjon-i-arbeid-med-skolevegring/>

Bru, E. (2019). *Stress og mestring i skolen* (P. Roland, Ed.; 1st ed.). Fagbokforlaget.

Bru, E., Ildsøe, E. C., & Øverland, K. (Eds.). (2016). *Psykisk helse i skolen*. Universitetsforlaget.

Dæhlen, M. (2018, Juni 26). Sikrer gode karakterer fullføring? Videregående opplæring blant jenter med hjelp fra barnevernet. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 21(2), 86 - 102. idunn. 10.18261

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5th ed.). Gyldendal akademisk.

Falch, T., Johannesen, A. B., & Strøm, B. (2009, Desember 1). *Kostnader av frafall i videregående opplæring*. Bufdir. Retrieved March 27, 2022, from <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00001062>

Folkehelseinstituttet. (2016, May 9). *Barn, miljø og helse. Risiko- og helsefremmende faktorer*. FHI. Retrieved March 27, 2022, from <https://www.fhi.no/publ/2016/barn-miljo-og-helse/>

Gjertsen, P. (2010). *Sosialpedagogikk: forståelse, handling og refleksjon* (2nd ed., Vol. 3). Fagbokforl.

Grønmo, S. (2021, August 11). *kausaltet*. Store norske leksikon. Retrieved April 29, 2022, from <https://snl.no/kausaltet>

Holm, J., & Kvaran, I. (2012). *Barnevernsfaglig miljøterapi* (1st ed.). Cappelen Damm Høyskoleforlaget.

Hyggen, C., & Hammer, T. (Eds.). (2013). *Ung voksen og utenfor: mestring og marginalitet på vei til voksenliv* (1st ed.). Gyldendal akademisk.

- Kriz, S., & Solberg, B. (2019, August 9). *Kognitiv atferdsterapi*. Legeforeningen.
Retrieved April 24, 2022, from
<https://www.legeforeningen.no/foreningsledd/fagmed/norsk-barne--og-ungdomspsykiatrisk-forening/veiledere/veileder-i-bup/del-3-behandlingsmetoder-og-spesielle-arbeidsomrader/psykoterapi/kognitiv-atferdsterapi/>
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner* (2nd ed.). Gyldendal akademisk.
- Lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. (2005, Juni 17). Lovdata. Retrieved May 2, 2022, from
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernlova>
- Medietilsynet. (2020, February 11). *Barn og medier 2020*. Medietilsynet. Retrieved April 20, 2022, from
https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/200211-barn-og-medier-2020-delrapport-1_-februar.pdf
- Mikkelsen, S. (2005, Mars 6). *Problemer og paradokser i forebyggende arbeid*. forebygging.no. Retrieved mai 2, 2022, from
<https://www.forebygging.no/Artikler/2007-1998/Problemer-og-paradokser-i-forebyggende-arbeid/>
- Moen, B.-E., & Moen, G. L. (2020). *Skolen som samfunnsbygger: å bli til noen, ikke bare noe* (1st ed.). Cappelen Damm akademisk.
- Øhickers, L. R., & Heradstveit, O. (2020). *Ungdom og psykisk helse* (L. Sand, Compiler; 1st ed.). Fagbokforlaget.
- Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen: Hva vet vi og hva kan vi gjøre*. Universitetsforlaget.

Opplæringsloven. (2017, November 25). *Forskrift for skyss til skole og for barn under opplæringspliktig alder, Eidsberg kommune, Østfold - 2. Rett til skoleskyss.*

Lovdata. Retrieved April 18, 2022, from

https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2017-05-18-1641/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

Skilbred, D., & Iversen, A. C. (2014, Desember 22). Unge voksne som har bodd i fosterhjem og tatt høyere utdanning: suksessfaktorer? *Norges Barnevern*, 91(4), 161-176. Idunn. 10.18261

Sommerschild, H., Weidle, B., Grøholt, B., & Garløv, I. (2015). *Lærebok i barnepsykiatri* (5th ed.). Universitetsforl.

SSB. (2021, juli 6). *Uføretrygdede*. Statistisk sentralbyrå. Retrieved March 31, 2022, from

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/trygd-og-stonad/statistikk/uforetrygdede>

SSB Analyse. (2020, November 3). *De som får førsteønske, har større sjanse for å fullføre videregående*. Statistisk sentralbyrå. Retrieved April 21, 2022, from <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/de-som-far-forsteonske-har-storre-sjans-for-a-fullfore-videregaende>

Støren, K. S., & Rønning, E. (2021, November 2.). *Livskvalitet i Norge 2021*.

Statistisk sentralbyrå. Retrieved April 21, 2022, from

https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/artikler/livskvalitet-i-norge-2021/_/attachment/inline/c2d3a9a8-5dad-4745-ac05-e5f2417ffec0:b844119bf0cfaaf253f214b7ac75c316792b4624/RAPP2021-27_web.pdf

Thomassen, E. (2020, November 18). *borgerlønn* – *Store norske leksikon*. Store norske leksikon. Retrieved May 3, 2022, from <https://snl.no/borgerl%C3%B8nn>

Ungdata. (2016, August 15). *Årets Ungdata-tall er klare*. Ungdata. Retrieved April 20, 2022, from <https://www.ungdata.no/arets-ungdata-tall-er-klare/>

Utdanningsdirektoratet. (2019, April 24). *Mobbing og mistrivsel - hva skal skolen gjøre?* Udir. Retrieved May 2, 2022, from <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/aktivitetsplikt/>

